

В.І. Карюк (Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка, Україна)

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті запропоновано комплексну методика оцінювання інноваційного потенціалу підприємства на основі визначення показників його кадрового, матеріально-технічного, фінансово-економічного, наукового, маркетингового, інфраструктурного, організаційно-управлінського, ринкового та інформаційного потенціалу. На основі запропонованої методики проведено аналіз інноваційного потенціалу чотирьох авіабудівних підприємств.

Ключові слова: інноваційна стратегія, інноваційний потенціал, метод детальної оцінки, індикатори інноваційного потенціалу, інноваційний розвиток.

Форм. 2. Табл. 5. Літ. 12.

В.И. Карюк (Киевский национальный университет
им. Тараса Шевченко, Украина)

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД ОЦЕНКИ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье предложена комплексная методика оценки инновационного потенциала предприятия на основе определения показателей его кадрового, материально-технического, финансово-экономического, научного, маркетингового, инфраструктурного, организационно-управленческого, рыночного и информационного потенциала. На основании предложенной методики проведен анализ инновационного потенциала четырех авиационных предприятий.

Ключевые слова: инновационная стратегия, инновационный потенциал, метод детальной оценки, индикаторы инновационного потенциала, инновационное развитие.

V.I. Karyuk (Kyiv Taras Shevchenko National University, Ukraine)

METHODICAL APPROACH TO ESTIMATION OF INNOVATIVE POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The article offers a complex methodology for estimation of innovative potential at an enterprise on the basis of determination of its indices of labour, material, technical, financial, economic, scientific, marketing, infrastructural, organizational & managerial, market and information potentials. Basing on the offered methodology an analysis of innovative potential of four aircraft building enterprises is carried out.

Keywords: innovation strategy; innovation potential; the method of detailed assessment; indicators of innovative potential; innovative development.

Постановка проблеми. За сучасних темпів інноваційного розвитку більшість вітчизняних підприємств уже накопичили значний досвід практичної роботи та інформації про свою інноваційну діяльність, однак як правильно скористатися отриманою інформацією при підготовці стратегічних управлінських рішень, оцінити свій поточний стан і розробити ефективні та результативні стратегії майбутнього розвитку керівники підприємств не завжди розуміють. У зв'язку з цим сьогодні особливо гостро постає питання вибору методики оцінювання інноваційного потенціалу суб'єкта господарювання, яка дозволила б оперативно визначати внутрішні можливості, виявити «вузькі місця» у діяльності підприємства та відшукати приховані резерви для його подальшого інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження і вирішення питань інноваційного розвитку підприємств зробили такі відомі українські та російські вчені, як Л. Антонюк [1], І. Буднікевич [3], В. Геєць [5], А. Гриньов [6], Н. Краснокутська [7], Н. Лапін [8], Р. Фатхудинов [9], П. Харів [11], Д. Черваньов [12].

Невирішені частини проблеми. Сьогодні вітчизняними та зарубіжними вченими запропоновано значний перелік різноманітних методик оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. Однак недосконалість науково-прикладних розробок у цій сфері полягає у відсутності загально визначених критеріїв і системності оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, віддаленість результатів оцінювання від тих результатів, які необхідні для побудови або коригування інноваційної стратегії підприємства, що не дає змоги визначити хоча б кілька альтернативних напрямів інноваційного розвитку підприємства.

Метою дослідження є розробка комплексної методики оцінювання інноваційного потенціалу підприємства в контексті його інноваційної стратегії, що дасть змогу трансформувати процеси стихійного інтуїтивного пошуку напрямків розвитку в науково обґрунтовані, перейти на інноваційний шлях розвитку, за рахунок чого в Україні будуть створені умови стабілізації й зростання.

Основні результати дослідження. Центральне місце у стратегії інноваційної діяльності підприємства посідає її наявний інноваційний потенціал, від можливостей використання якого залежить як ефективність впровадження інноваційної стратегії, так і результативність функціонування всього організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємства.

Потенціал будь-якого підприємства має дві складові: готовність до стабільної виробничої діяльності й тактовність до інновацій. Від стану інноваційного потенціалу залежить вибір інноваційної стратегії. А його оцінювання – необхідний етап процесу розробки стратегії. Виходячи з цього, інноваційний потенціал організації – це ступінь готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто ступінь готовності до реалізації проекту чи програми інноваційних стратегічних інноваційних змін [10].

На основі проведеного аналізу існуючих методичних підходів до оцінювання інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання можна стверджувати, що більшість науковців виділяють такі види оцінки [2; 4; 7; 9, 12]: прогностична, діагностична, порівняльна та детальна.

Виходячи з виявлених переваг і недоліків даних підходів, для нашого дослідження був обраний метод детальної оцінки, оскільки, по-перше, він є найбільш комплексним, тому що базується на комбінації всіх інших підходів; по-друге, даний метод є найбільш широковживаним, що підтверджує не лише його теоретичну, але й практичну цінність, що важливо, зважаючи на пріоритетність практичного застосування результатів дослідження; по-третє, незважаючи на значну трудомісткість, результати його використання дають найбільш точні й обґрунтовані дані, хоча за сучасного розвитку електронно-обчислювальної техніки цей недолік можна легко усунути шляхом автоматизації тієї частини розрахунків, яка базується лише на вхідних числових даних і не пов'язана з експертним оцінюванням.

Нами було розроблено власну комплексну методику оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, окрему увагу було приділено вибору й розробці показників, за якими здійснюється оцінювання. Так, на відміну від інших підходів, крім стандартних показників, які охоплюють оцінку лише кадрового, фінансового й техніко-технологічного потенціалу підприємства, з метою можливості більш комплексного аналізу були запропоновані ще показники оцінки наукового, маркетингового, інфраструктурного, організаційно-управлінського, ринкового та інформаційного потенціалу. Деякі групи показників у науковій літературі вже були виділені раніше, однак у контексті узагальнених складових елементів структури інноваційного потенціалу підприємства, які або зовсім не містили у собі конкретних показників та методики їх розрахунку, або характеризувалися примітивністю (більшість з них вимірювалась абсолютними значеннями) і були не до кінця розроблені.

Розроблена система показників отримала назву «комплексна система індикаторів інноваційного потенціалу підприємства». Методика оцінювання, формули для розрахунку та дані, на основі яких має розраховуватися той або інший показник, представлені в табл. 1.

Після розрахунку індикаторів кожної групи показників, розрахуємо інтегральні індикатори по кожній групі показників. Інтегральні індикатори будуть мати вигляд:

$$I_c = \sqrt[n]{I_1 \times I_2 \times I_3 \times \dots \times I_n}, \quad (1)$$

де n – кількість індикаторів у групі розрахунку; $I_{1...n}$ – значення індикаторів групи.

Сукупний інтегральний індикатор визначається як середнє арифметичне інтегральних індикаторів інноваційного потенціалу:

$$I_{ін.п} = \frac{I_{кп} + I_{мтп} + I_{феп} + I_{нп} + I_{мп} + I_{іп} + I_{оуп} + I_{рп} + I_{імп}}{n_i}, \quad (2)$$

де n_i – загальна кількість інтегральних індикаторів; $I_{кп}$ – інтегральний індикатор кадрового потенціалу підприємства; $I_{мтп}$ – інтегральний індикатор матеріально-технічного потенціалу підприємства; $I_{феп}$ – інтегральний індикатор фінансово-економічного потенціалу підприємства; $I_{нп}$ – інтегральний індикатор наукового потенціалу підприємства; $I_{мп}$ – інтегральний індикатор маркетингового потенціалу підприємства; $I_{іп}$ – інтегральний індикатор інфраструктурного потенціалу підприємства; $I_{оуп}$ – інтегральний індикатор організаційно-управлінського потенціалу підприємства; $I_{рп}$ – інтегральний індикатор ринкового потенціалу підприємства; $I_{імп}$ – інтегральний індикатор інформаційного потенціалу підприємства.

За результатами запропонованої вище методики оцінювання інноваційного потенціалу можна визначити не лише його величину, але й виявити як реальні, так і потенційні можливості суб'єкта підприємницької діяльності, що, у свою чергу, при подальшому комплексі заходів сприяє активізації інноваційного розвитку, покращенню конкурентних позицій господарюючого суб'єкта, збільшенню його доходів тощо.

Дана методика була апробована на підприємствах, що входять до Державного авіабудівельного концерну «Антонов», а саме: на ДП «Авіаційний науко-

во-технічний комплекс імені О.К. Антонова», Харківському державному авіаційному виробничому підприємстві, ДП «Київський авіаційний завод «Авіант» та ДП «Завод 410 цивільної авіації». Період дослідження охоплював 3 роки – з 2007 р. по 2009 р. (табл. 2–5).

Таблиця 1. Комплексна система індикаторів інноваційного потенціалу підприємства, авторська розробка

№	Показники оцінки інноваційного потенціалу підприємства
1. Кадровий потенціал (Ікп)	
1.1	Індикатор кількості інноваційних менеджерів
1.2	Індикатор зайнятості інноваційною діяльністю персоналу
1.3	Індикатор ступеня кваліфікованості виробничого персоналу
1.4	Індикатор рівня перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу
1.5	Індикатор посадового досвіду
2. Матеріально-технічний потенціал (Імпт)	
2.1	Індикатор оновлення продукції
2.2	Індикатор оновлення технології
2.3	Індикатор співвідношення власних і придбаних розробок
2.4	Індикатор забезпеченості устаткуванням
2.5	Індикатор інвестування в технічне переоснащення виробництва
2.6	Індикатор придатності основних фондів
3. Фінансово-економічний потенціал (Іфеп)	
3.1	Індикатор запитів на дослідження та розробки
3.2	Індикатор інвестування інноваційної діяльності
3.3	Індикатор запитів на технологічну інноваційну діяльність
3.4	Індикатор придбання нематеріальних активів
3.5	Індикатор матеріального заохочення
3.6	Індикатор інвестування в навчання і перепідготовку персоналу
4. Науковий потенціал (Інп)	
4.1	Індикатор патентно-ліцензійної діяльності
4.2	Індикатор забезпеченості науковими кадрами
4.3	Індикатор раціоналізаторської активності
5. Маркетинговий потенціал (Імп)	
5.1	Індикатор інноваційності маркетингового персоналу
5.2	Індикатор запитів маркетингової діяльності
5.3	Індикатор ефективності маркетингових комунікацій
6. Інфраструктурний потенціал (Іп)	
6.1	Індикатор забезпеченості робочою площею
6.2	Індикатор забезпеченості власними інноваційними підрозділами, технологічними відділами, конструкторськими відділами, лабораторіями
7. Організаційно-управлінський потенціал (Іоуп)	
7.1	Індикатор раціональності управлінської структури
7.2	Індикатор сприйнятливості організацією інновацій
7.3	Індикатор ефективності управлінської діяльності
8. Ринковий потенціал (Ірп)	
8.1	Індикатор ступеня реалізації новачків
8.2	Індикатор реалізації інноваційної продукції
8.3	Індикатор рентабельності інноваційних витрат
8.4	Індикатор ринкової концентрації інновацій
9. Інформаційний потенціал (Іп)	
9.1	Індикатор задоволеності науково-технічною інформацією
9.2	Індикатор поширеності користувачів Інтернету
9.3	Індикатор накопиченості інформаційних фондів
9.4	Індикатор ступеня освоєності персонального комп'ютера

Таблиця 2. Інтегральні індикатори інноваційного потенціалу ДП «Авіаційний науково-технічний комплекс імені О.К. Антонова» у 2007–2009 рр., авторська розробка

№	Інтегральні індикатори оцінки інноваційного потенціалу підприємства	Умовне позначення показника	Роки		
			2007	2008	2009
1	Кадровий потенціал	I кп	0,61	0,62	0,68
2	Матеріально-технічний потенціал	Імпт	0,63	0,60	0,67
3	Фінансово-економічний потенціал	Іфеп	0,23	0,17	0,25
4	Науковий потенціал	Інп	0,54	0,53	0,55
5	Маркетинговий потенціал	Імп	0,30	0,29	0,32
6	Інфраструктурний потенціал	Ііп	0,71	0,70	0,74
7	Організаційно-управлінський потенціал	Іоуп	0,55	0,53	0,59
8	Ринковий потенціал	Ірп	0,35	1,17	1,23
9	Інформаційний потенціал	Ііп	0,84	0,84	0,86

Таблиця 3. Інтегральні індикатори інноваційного потенціалу Харківського державного авіаційного виробничого підприємства у 2007–2009 рр., авторська розробка

№	Інтегральні індикатори оцінки інноваційного потенціалу підприємства	Умовне позначення показника	Роки		
			2007	2008	2009
1	Кадровий потенціал	I кп	0,47	0,48	0,50
2	Матеріально-технічний потенціал	Імпт	0,46	0,45	0,46
3	Фінансово-економічний потенціал	Іфеп	0,15	0,16	0,17
4	Науковий потенціал	Інп	0,40	0,41	0,43
5	Маркетинговий потенціал	Імп	0,19	0,21	0,22
6	Інфраструктурний потенціал	Ііп	0,59	0,59	0,61
7	Організаційно-управлінський потенціал	Іоуп	0,39	0,39	0,41
8	Ринковий потенціал	Ірп	0,23	0,23	0,25
9	Інформаційний потенціал	Ііп	0,78	0,80	0,81

Таблиця 4. Інтегральні індикатори інноваційного потенціалу ДП «Київський авіаційний завод «Авіант» у 2007–2009 рр., авторська розробка

№	Інтегральні індикатори оцінки інноваційного потенціалу підприємства	Умовне позначення показника	Роки		
			2007	2008	2009
1	Кадровий потенціал	I кп	0,49	0,50	0,51
2	Матеріально-технічний потенціал	Імпт	0,42	0,43	0,44
3	Фінансово-економічний потенціал	Іфеп	0,15	0,16	0,17
4	Науковий потенціал	Інп	0,39	0,39	0,42
5	Маркетинговий потенціал	Імп	0,20	0,21	0,23
6	Інфраструктурний потенціал	Ііп	0,66	0,66	0,69
7	Організаційно-управлінський потенціал	Іоуп	0,51	0,53	0,55
8	Ринковий потенціал	Ірп	0,11	0,13	0,87
9	Інформаційний потенціал	Ііп	0,81	0,84	0,85

Таблиця 5. Інтегральні індикатори інноваційного потенціалу ДП «Завод 410 цивільної авіації» у 2007–2009 рр., авторська розробка

№	Інтегральні індикатори оцінки інноваційного потенціалу підприємства	Умовне позначення показника	Роки		
			2007	2008	2009
1	Кадровий потенціал	I кп	0,58	0,59	0,63
2	Матеріально-технічний потенціал	Імпт	0,69	0,77	0,80
3	Фінансово-економічний потенціал	Іфеп	0,21	0,23	0,24
4	Науковий потенціал	Інп	0,61	0,63	0,64
5	Маркетинговий потенціал	Імп	0,26	0,28	0,29
6	Інфраструктурний потенціал	Ііп	0,65	0,66	0,68
7	Організаційно-управлінський потенціал	Іоуп	0,69	0,69	0,71
8	Ринковий потенціал	Ірп	0,74	1,32	1,54
9	Інформаційний потенціал	Ііп	0,86	0,87	0,89

З точки зору запропонованих показників, на основі яких розраховується інтегральний індикатор, активним інноваційним розвитком вважається той розвиток, який ґрунтується на внутрішньому потенціалі підприємств у поєднанні з активізацією людського чинника, а не той, який може бути лише завдяки сприятливим зовнішнім умовам (пільгові кредити тощо) чи форсмажорним обставинам.

Висновки. За результатами проведеного дослідження інноваційного потенціалу підприємств авіабудівної промисловості можна зробити такі висновки:

1. ДП «Авіаційний науково-технічний комплекс імені О.К. Антонова» має досить високі показники інформаційного та інфраструктурного потенціалу, а також близькі до високих кадрового й матеріально-технічного. Однак показники фінансово-економічного та маркетингового потенціалу мають вкрай низькі значення. Це пов'язано з відсутністю фінансової підтримки з боку держави, а маркетингова складова потенціалу тримається лише на давно створеному і зарекомендованому серед покупців бренді «Антонов».

2. Харківське державне авіаційне виробниче підприємство характеризується ще більш скрутним фінансово-економічним становищем і незначним занепадом показників у 2008 році. Всі інші показники, крім ринкового та маркетингового потенціалу, які також є дуже низькими, знаходяться на рівні, нижчому від середнього. Така ситуація не сприяє швидкому розвитку підприємства у найближчій перспективі, якщо ним не буде застосовано існуючі можливості для активізації інноваційного розвитку.

3. ДП «Київський авіаційний завод «Авіант» характеризується досить рівномірним підвищенням усіх показників протягом трьох років, зокрема значним підвищенням інфраструктурного та ринкового потенціалу у 2009 році. Рівномірне нарощування темпів інноваційної діяльності підприємства за умов правильного вибору інноваційної стратегії матиме значний ефект.

4. ДП «Завод 410 цивільної авіації» має дуже високі і стабільно зростаючі показники інноваційного потенціалу, окрім маркетингового та фінансово-економічного. Але дані значення не можна охарактеризувати як низькі, скоріше, це задовільний рівень потенціалу. За таких показників у підприємства є всі шанси зайняти лідируючі позиції на ринку авіабудівної промисловості.

5. Вибір стратегії інноваційного розвитку підприємства визначається рівнем його інноваційного потенціалу, який пропонується визначати за допомогою сукупного індикатора інноваційного потенціалу, що вміщує у собі низку економічних показників, які характеризують можливості підприємства в освоєнні нових технологій та виробництві нової чи поліпшеної продукції.

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: Монографія / За заг. ред. О.І. Амоші, В.П. Антонюк, А.І. Землянкін та ін.; НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2007. – 328 с.

2. *Баранчев В.П.* Управление знаниями в инновационной сфере. – М.: Благовест-В, 2007. – 272 с.

3. *Буднікевич І.М., Школа І.М.* Становлення регіонального ринку інновацій в Україні: Монографія. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 200 с.

4. *Гавва В.Н., Божко Е.А.* Потенціал підприємства: формування та оцінювання: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 221 с.

5. *Гесць В.* Інноваційно-інвестиційна діяльність в Україні // Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – Т. 1: Економіка знань – модернізаційний проект України. – С. 285–302.
6. *Гриньов А.В.* Стратегічне управління інноваціями // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2002. – №9. – С. 207–214.
7. *Краснокутська Н.В.* Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
8. *Латин Н.И.* Теория и практика инноватики: Учеб. пособие. – М.: Университетская книга; Логос, 2008. – 328 с.
9. *Фатхудинов Р.А.* Инновационный менеджмент. – СПб.: Питер, 2002. – 400 с.
10. *Федулова Л.І.* Менеджмент організацій: Підручник. – К.: Либідь, 2003. – 448 с.
11. *Харів П.С.* Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 326 с.
12. *Черваньов Д.М., Рейкова Л.І.* Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання: КОО, 2007. – 450 с.

Стаття надійшла до редакції 7.02.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с. Ціна без доставки – 40 грн.

Автори: **М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева.**

У монографії розкрито місце і засади фінансової безпеки в системі економічної безпеки на двох рівнях управління економікою країни: держави і підприємства. Розкрито роль економічної безпеки в розвитку економіки України, визначено і обґрунтовано шляхи забезпечення фінансової безпеки на рівні держави.

Викладено методологічні основи фінансової безпеки підприємства та управління нею. Визначено форми і методи удосконалення механізму управління фінансовою безпекою на рівні підприємства.